

Warszawa, dnia 16 lutego 2015 r.



**PIERWSZY PREZES
SĄDU NAJWYŻSZEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

BSA I-4110-1/15

**Sąd Najwyższy
Izba Cywilna**

Na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 499, zm. Dz.U. z 2014 r., poz. 1081) wnoszę o podjęcie przez Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów uchwały w przedmiocie następującego zagadnienia prawnego wywołującego rozbieżności w wykładni prawa:

„Czy wpis uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., powoduje, że przewidziana w art. 479⁴³ k.p.c. rozszerzona skuteczność prawomocnego wyroku będącego podstawą tego wpisu stoi na przeszkodzie postępowaniu w przedmiocie kontroli postanowienia tej samej treści, zawartego w innym wzorcu umowy, stosowanym przez przedsiębiorcę, przeciwko któremu został wydany ten wyrok, bądź przez innego przedsiębiorcę?”

Uzasadnienie

I. Zgodnie z art. 60 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, jeżeli w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni prawa, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego może przedstawić wniosek o ich rozstrzygnięcie Sądowi Najwyższemu w składzie siedmiu sędziów lub innym odpowiednim składzie. Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne spełnia wymagania tego przepisu, gdyż wywołuje rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Sądu Apelacyjnego w Warszawie i Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów.

II. Postępowanie w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone zostało wprowadzone do kodeksu postępowania cywilnego na mocy ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz.U. nr 22, poz. 271), która weszła w życie w dniu 1 lipca 2000 r. W ustawie tej dokonano transpozycji dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. L 95 z 21.4.1993, s. 29). Jest to rodzaj postępowania w sprawach gospodarczych, objęty przepisami dotyczącymi postępowań odrębnych w ramach postępowania procesowego (art. 479³⁶-479⁴⁵ k.p.c.). Ma ono na celu tzw. abstrakcyjną kontrolę wzorców umownych, dokonywaną w oderwaniu od konkretnej umowy, na podstawie przepisów art. 384-385⁴ k.c., regulujących niedozwolone postanowienia w obrocie konsumenckim (tzw. klauzule abuzywne). Kontrolę abstrakcyjną należy odróżnić od kontroli incydentalnej konkretnych umów, która służy ocenie, czy postanowienie konkretnej umowy jest niedozwolone i w związku z tym niewiążące dla konsumenta.

Zgodnie z art. 479³⁶ k.p.c. sprawy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone należą do właściwości Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów (dalej: SOKiK). Powództwo w tych sprawach może wytoczyć każdy, kto według oferty pozwanego mógłby zawrzeć z nim umowę zawierającą postanowienie, którego uznania za niedozwolone żąda się pozwem. Powództwo może wytoczyć także organizacja pozarządowa, do której zadań statutowych należy ochrona interesów konsumentów, powiatowy (miejski) rzecznik

konsumentów oraz Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: UOKiK). Powództwo może ponadto wytoczyć zagraniczna organizacja wpisana na listę organizacji uprawnionych w państwach Unii Europejskiej do wszczęcia postępowania o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich, jeżeli cel jej działania uzasadnia wystąpienie przez nią z takim żądaniem dotyczącym wzorców umów stosowanych w Polsce, zagrażających interesom konsumentów w państwie członkowskim, w którym organizacja ta ma swoją siedzibę (art. 479³⁸ k.p.c.). Z żądaniem uznania postanowienia wzorca umowy za niedozwolone można wystąpić również wtedy, gdy pozwany zaniechał jego stosowania, jeżeli od tego zaniechania nie minęło sześć miesięcy (art. 479³⁹ k.p.c.). Zaniechanie przez pozwanego, po wytoczeniu powództwa, stosowania zaskarżonego postanowienia wzorca umownego nie ma wpływu na bieg postępowania (art. 479⁴⁰ k.p.c.). W razie uwzględnienia powództwa SOKiK w sentencji wyroku przytacza treść postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone i zakazuje ich wykorzystywania. Od wyroku sądu drugiej instancji przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego (art. 479⁴² k.p.c.). SOKiK zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (art. 479⁴⁴ § 1 k.p.c.).

Odpis prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca za niedozwolone SOKiK przesyła Prezesowi UOKiK, który na podstawie takich wyroków prowadzi rejestr postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (art. 479⁴⁵ § 1-2 k.p.c.). Do rejestru są więc wpisywane z urzędu wszystkie postanowienia wzorców umów, które zostały uznane za niedozwolone przez SOKiK w stosunkach z konsumentami. Rejestr ten jest jawny (art. 479⁴⁵ § 3 k.p.c.) i dostępny pod nazwą „rejestr klauzul niedozwolonych” na stronie internetowej UOKiK. Prezes UOKiK prowadzi rejestr według wzoru ustalonego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2000 r. w sprawie wzoru rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (Dz.U. nr 62, poz. 723), wydanym na podstawie art. 479⁴⁵ § 4 k.p.c. Obecnie rejestr klauzul niedozwolonych zawiera niemal 6 tys. wpisów.

III. W orzecznictwie Sądu Najwyższego, Sądu Apelacyjnego w Warszawie i SOKiK ujawniły się rozbieżności dotyczące podmiotowych i przedmiotowych granic przewidzianej w art. 479⁴³ k.p.c. rozszerzonej prawomocności materialnej wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za

niedozwolony. Zgodnie z tym przepisem wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. Skutek ten ma zastosowanie tylko do orzeczeń wydanych w trybie kontroli abstrakcyjnej, natomiast orzeczenia wydane w ramach kontroli incydentalnej są skuteczne tylko między stronami postępowania (J. Pisuliński, *Niedozwolone klauzule umowne w obrocie bankowym na wybranych przykładach*, Prawo Bankowe 2005, nr 6, s. 20). Rozszerzona skuteczność wyroków zapadłych w postępowaniu o uznaniu klauzuli umownej za niedozwoloną nie dotyczy wyroku oddalającego powództwo [postanowienie SN z dnia 16 września 2011 r., I CSK 676/10 (www.sn.pl) i wyrok SN z dnia 14 grudnia 2012 r., I CSK 350/12 (OSNC 2013, z. 7-8, poz. 90); M. Bednarek, *Wzorce umów w prawie polskim*, Warszawa 2005, s. 219; też, *Wzorce umów (w): System Prawa Prywatnego*, t. 5, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. E. Łętowska, Warszawa 2013, s. 808; T. Ereciński (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2012, s. 867; R. Flejszar, *Postępowanie w sprawach gospodarczych. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 272; B. Gawlik, *Skutki wyroku w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (w:) Prace poświęcone pamięci Adama Uruszczaka*, Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ, z. 96, Kraków 2006, s. 196; M. Rejda, *Postępowanie w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone - komentarz*, Warszawa 2009, s. 173 i 184; M. Skory, *Klauzule abuzywne w polskim prawie ochrony konsumenta*, Kraków 2005, s. 301; E. Stefańska (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. M. Manowska, Warszawa 2013, s. 884; K. Weitz (w:) *System Prawa Handlowego*, t. 7, *Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2007, s. 207 i 217].

Wpis do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone powoduje, że prawomocny wyrok SOKiK ma rozszerzoną prawomocność materialną w znaczeniu podmiotowym [H. Ciepla (w:) *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz. Art. 367-729*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2014, s. 390]. Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie, granice podmiotowe rozszerzonej skuteczności są jednak interpretowane dwojako, w zależności od sposobu rozumienia zawartego w art. 479⁴³ k.p.c. sformułowania „skutek wobec osób trzecich”. Jest sporne, czy skutek prawomocnego wyroku wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do

rejestr, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., dotyczy wszystkich przedsiębiorców, którzy stosują takie postanowienie w swoich wzorcach (skutek *erga omnes*), czy też odnosi się tylko do przedsiębiorcy, przeciwko któremu SOKiK wydał wyrok stanowiący podstawę wpisu.

Rozbieżności w orzecznictwie i doktrynie dotyczą także granic przedmiotowych rozszerzonej skuteczności przewidzianej w tym przepisie. Poglądy formułowane w kwestii granic przedmiotowych są przeważnie pochodną stanowiska przyjętego w kwestii granic podmiotowych. W ujęciu szerokim skutek wpisu obejmuje także postanowienia zawarte w innych wzorcach, stosowanych przez tego samego albo innych przedsiębiorców, przy czym zróżnicowane są poglądy co do tego, czy są to postanowienia tej samej treści (identycznie brzmiące lub mimo odmiennego brzmienia – tożsame treściowo, zob. art. 479⁴² k.p.c.), czy także klauzule podobne do wpisanej do rejestru. W ujęciu wąskim natomiast skutek w sensie przedmiotowym obejmuje tylko klauzulę zawartą w konkretnym wzorcu, poddanym ocenie w toku postępowania, które doprowadziło do wpisu. Oznacza to, że przy założeniu, że dany wzorzec jest stosowany tylko przez tego samego przedsiębiorcę, granice przedmiotowe skuteczności wpisu wiążą się z wąskim ujęciem granic podmiotowych. Sens rozszerzonej skuteczności sprowadza się wówczas do działania „jednokierunkowego”: polega na tym, że wpis jest skuteczny wobec wszystkich mających legitymację czynną, a nie tylko wobec powoda, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem, nie odnosi się natomiast do innych przedsiębiorców i stosowanych do nich wzorców, zawierających nawet klauzule identycznej treści.

IV. Kwestię zakresu podmiotowego rozszerzonej skuteczności przewidzianej w art. 479⁴³ k.p.c. w odniesieniu do strony powodowej Sąd Najwyższy rozstrzygnął w uchwale z dnia 19 grudnia 2003 r., III CZP 95/03 (OSNC 2005, z. 2, poz. 25, z glosą M. Michalskiej, Przegląd Sądowy 2008, nr 4, s. 166-173). Orzekł, że „powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza – od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴³ w związku z art. 365 i 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – ponowne wytoczenie powództwa w tym samym przedmiocie, także przez osobę niebiorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok; pozew obejmujący takie powództwo podlega odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.)”. W uchwale tej zostało rozstrzygnięte zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w przedmiocie dopuszczalności postępowania w

sprawie o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone w sytuacji, gdy postanowienie to było już za takie uznane przeciwko temu samemu pozwanemu z powództwa innego podmiotu. Sąd stanął na stanowisku, że rozszerzoną prawomocność materialną należy ujmować w łączności z powagą rzeczy osądzonej. Podkreślił, że „za takim rozwiązaniem, obok argumentów jurydycznych, przemawiają także względy celowościowe i funkcjonalne. Jego przyjęcie pozwala uniknąć prowadzenia kilku postępowań, z których każde musiałoby kończyć się identycznym rozstrzygnięciem merytorycznym, a ponadto sprzyja charakterowi postępowania w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, którego celem podstawowym jest usunięcie postanowień wzorca uznanych za abuzywne z obrotu ze skutkiem nie tylko dla stron procesu, lecz także wobec osób trzecich (*erga omnes*). Można więc stwierdzić, że szczególny przedmiot postępowania o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, jak i również leżący w sferze publicznej cel kontroli abstrakcyjnej, dodatkowo wspiera przyjęcie koncepcji łączącej rozszerzoną prawomocność materialną nie tylko z mocą wiążącą prawomocnego wyroku, ale także z jego powagą rzeczy osądzonej jako negatywną przesłanką procesową”. Od chwili wpisania do rejestru wyrok uwzględniający powództwo działa więc na rzecz wszystkich podmiotów, które na podstawie art. 479³⁸ k.p.c. byłyby legitymowane czynnie do wytoczenia powództwa w danej sprawie [zob. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 listopada 2005 r., VI ACa 473/05 (Dz.Urz. UOKiK 2006, nr 2, poz. 33); M. Bednarek, *Wzorce umów* (w:) *System Prawa Prywatnego...*, s. 817-818; T. Ereciński, *op.cit.*, s. 864; M. Michalska, M. Wojewoda, *Kilka uwag o rozszerzonej mocy wiążącej wyroków uznających postanowienia wzorca umowy za niedozwolone*, *Radca Prawny* 2008, nr 4-5, s. 32-36].

W powyższych orzeczeniach sądy zajęły stanowisko, że skutek wyroku wpisanego do rejestru odnosi się nie tylko do powoda, ale także innych podmiotów, które mogłyby w tym samym przedmiocie wnieść powództwo przeciwko temu samemu pozwanemu. Nie rozważały natomiast wprost zagadnienia, czy rozszerzona skuteczność wyroku wpisanego do rejestru stoi na przeszkodzie postępowaniu przeciwko innemu przedsiębiorcy, który stosuje taką samą lub podobną klauzulę abuzywną jak wpisana do rejestru. Nie rozstrzygnęły więc zakresu podmiotowego w odniesieniu do pozwanego ani zakresu przedmiotowego rozszerzonej prawomocności art. 479⁴³ k.p.c. W tych kwestiach w orzecznictwie zarysowały się

sprzeczne ze sobą stanowiska, które świadczą o rozbieżności w wykładni prawa w rozumieniu art. 60 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym.

V. W myśl jednego poglądu skuteczność rozszerzoną uregulowaną w art. 479⁴³ k.p.c. należy ujmować szeroko i uznać, że wpis klauzuli do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone wywiera skutek wobec wszystkich i przeciwko wszystkim (*erga omnes*).

Takie stanowisko Sąd Najwyższy zajął początkowo, w wyroku z dnia 20 czerwca 2006 r., III SK 7/06 (OSNP 2007, z. 13-14, poz. 207), w którym stwierdził, że „zgodnie z art. 479⁴³ k.p.c., wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, co oznacza, że uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa *erga omnes*, a dalsze posługiwanie się klauzulą abuzywną wpisaną do rejestru jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych nawiązanych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w jakikolwiek sposób kategorii tych podmiotów. Oznacza to, że zakazane i nielegalne jest posługiwanie się w obrocie prawnym postanowieniami wzorców umów wpisanych do rejestru jako niedozwolone przez wszystkich i przeciwko wszystkim kontrahentom występującym w stosunkach prawnych określonego rodzaju”.

Podobnie Sąd Najwyższy wypowiedział się także w kontekście przepisów dotyczących praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, w uchwale z dnia 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06 [OSNP 2007, z. 1-2, poz. 35, z glosą M. Jagielskiej, *Skutki wpisu postanowienia wzorca umownego do rejestru niedozwolonych postanowień – glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 13 lipca 2006 r. (III SZP 3/06)*, EPS 2007, nr 5, s. 44-47 i z glosą J. Moskały, *Eliminacja klauzul abuzywnych z polskiego obrotu gospodarczego*, Glosa 2008, nr 4, s. 59-70]. Uznał, że „stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie - SOKiK i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów (art. 23a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 86, poz. 804 ze zm.)” [obecnie art. 24 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (dalej: u.o.k.k., Dz.U. Nr 50, poz. 331, zm. Dz.U. z 2014 r., poz. 945)]

(...). „Stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru, która wywołuje takie same skutki, godzi przecież tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej co wpisana do rejestru. Akceptacja odmiennego poglądu zachęcałaby do obchodzenia art. 385¹ k.c. oraz 479⁴⁵ k.p.c. i prowadziła do podważenia skuteczność całego systemu. Prezes UOKiK byłby bowiem obowiązany do wytaczania kolejnych powództw w sprawach, w których postanowienia wzorców różnią się nieznacznie sposobem sformułowania lub do ciągłego wytaczania powództw przeciwko temu samemu przedsiębiorcy. Powodowałoby to wpisywanie do rejestru kolejnych, bardzo podobnie sformułowanych klauzul, utrudniając korzystanie z rejestru i zmniejszając jego jasność i przejrzystość” [zob. też postanowienie SN z dnia 10 grudnia 2009 r., III SK 34/09 (www.sn.pl) i wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 października 2013 r., VI ACa 147/13 (Lex nr 1422509)]. W wyroku z dnia 5 czerwca 2007 r., I CSK 117/07 (www.sn.pl) Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że „za niedozwoloną klauzulę umowną w rozumieniu art. 23a ust. 2 ustawy z 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów może być uznana klauzula nie tylko identyczna co do treści z klauzulą wpisaną do rejestru, ale także klauzula o treści zbliżonej, której stosowanie wywiera taki sam skutek, jak stosowanie klauzuli wpisanej do rejestru”.

Szeroka wykładnia granic podmiotowych rozszerzonej skuteczności pojawia się także niekiedy w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego. W postanowieniu z dnia 19 marca 2014 r., I CSK 20/14 (www.sn.pl) sąd ten orzekł, że „rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (art. 479⁴³ k.p.c.) uzasadnia odrzucenie pozwu w razie wytoczenia powództwa przez inną stronę powodową przeciwko innej stronie pozwanej, jeżeli przedmiotem sporu są takie same postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK”. Tezę tę Sąd Najwyższy powtórzył w postanowieniu z dnia 6 sierpnia 2014 r., I CSK 653/13 (www.sn.pl), dodając, że w razie gdy do wpisania klauzuli doszło w toku toczącego się postępowania, uzasadnia to umorzenie postępowania.

Podobne stanowisko w wielu orzeczeniach zajął Sąd Apelacyjny w Warszawie. W wyroku z dnia 2 grudnia 2005 r., VI ACa 760/05 (Dz.Urz. UOKiK z 2006 r. Nr 1, poz. 19) orzekł, że „prowadzenie przez Prezesa UOKiK jawnego rejestru klauzul abuzywnych musi mieć głębszy sens, wykraczający poza działalność podmiotu, przeciwko któremu toczyło się postępowanie o uznanie postanowień

wzorca umowy za niedozwolone. Celem prowadzenia rejestru jest bowiem wyeliminowanie niedozwolonych postanowień z obrotu, zaś kontrola postanowień, prowadząca do wpisu do rejestru ma charakter abstrakcyjny, zgodnie z treścią art. 479³⁸⁻⁴⁰ i art. 479⁴³ k.p.c.” W wyroku z dnia 24 kwietnia 2013 r., I ACa 1433/12 (Lex nr 1315728) sąd ten orzekł, że „prawomocność rozszerzona powinna być rozumiana jako skuteczność wpisanej do rejestru klauzuli niedozwolonej, nie tylko wobec podmiotu, co do którego zostało wydane orzeczenie, ale również do wszystkich przedsiębiorców stosujących wzorce umowne w obrocie konsumenckim”. Tezę tę powtórzył w uzasadnieniu wyroku z dnia 8 października 2013 r., I ACa 355/13 (Lex nr 1416408) oraz w wyroku z dnia 24 października 2013 r., I ACa 535/13 (Lex nr 1394306), w którym dodał, że „umieszczenie klauzul w rejestrze ma ten skutek, że także inni przedsiębiorcy nie mogą się nimi posługiwać. Wskazuje na to treść art. 479⁴³ k.p.c., który statuuje tzw. rozszerzoną prawomocność wyroków SOKiK (wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania postanowienia do rejestru) oraz treść art. 24 u.o.k.k., który za naruszenie zbiorowych interesów konsumentów, skutkujące nałożeniem wysokiej kary pieniężnej, uznaje stosowanie przez przedsiębiorców w relacjach z konsumentami postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone”. Sąd Apelacyjny w Warszawie stoi na stanowisku, że powaga rzeczy osądzonej wynikająca z rozszerzonej mocy wiążącej, o jakiej mowa w art. 479⁴³ k.p.c., obejmuje również po stronie pozwanej innych przedsiębiorców, którzy posługują się wzorcem umowy zawierającym postanowienie wpisane do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK. Wyłącza to możliwość wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda – w tym przez organizację społeczną działającą na rzecz ochrony interesów konsumentów – przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok [wyrok z dnia 7 czerwca 2013 r., VI ACa 1598/12 (Lex nr 1416430) i postanowienie z dnia 23 października 2013 r., VI ACa 459/13 (Lex nr 1409414)]. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Warszawie za niezasadne należy uznać stanowisko, że wyrok wydany w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone eliminuje niedozwolone postanowienia tylko z konkretnego wzorca, a nie w ogóle z obrotu. Wyrok SOKiK, uznając konkretne postanowienia wzorca umowy za abuzywne, wyłącza je z wszelkich wzorców umów, niezależnie od przedsiębiorcy posługującego się tym wzorcem. Natomiast inną kwestią jest indywidualne uzgodnienie z

konsumentem takiego postanowienia i wprowadzenie go do umowy. Wskazać także należy, że kwestia zmiany okoliczności sprawy (czy też innych okoliczności sprawy) nie stoi na przeszkodzie odmowie odrzucenia pozwu w przypadku, gdy uznaje się, że rozszerzona moc wiążąca wyroku SOKiK pokrywa się z zakresem powagi rzeczy osądzonej. Takie okoliczności należałoby bowiem zaliczyć do zdarzenia o charakterze *causa superveniens*, prowadzącego do wygaśnięcia powagi rzeczy osądzonej [wyroki z dnia 4 lipca 2013 r., VI ACa 1497/12 (Lex nr 1362973) i z dnia 11 października 2013 r., VI ACa 221/13 (Lex nr 1416432) oraz postanowienia z dnia 3 grudnia 2012 r., VI ACa 934/12 (Lex nr 1362965), z dnia 5 marca 2013 r., VI ACa 1233/12 (Lex nr 1316320), z dnia 20 czerwca 2013 r., VI ACa 1585/12 (Lex nr 1383564), z dnia 14 sierpnia 2013 r., VI ACa 33/13 (Lex nr 1386258), z dnia 11 września 2013 r., VI ACa 192/13 (Lex nr 1383568), z dnia 12 grudnia 2013 r., VI ACa 812/13 (Lex nr 1422524), z dnia 20 grudnia 2013 r., VI ACa 744/13 (Lex nr 1422523), z dnia 6 lutego 2014 r., VI ACa 922/13 (Lex nr 1438336), z dnia 19 lutego 2014 r., VI ACa 1126/13 (Lex nr 1444922) i z dnia 21 lutego 2014 r., VI ACa 1122/13 (Lex nr 1454661)].

Stanowisko, że wpis niedozwolonego postanowienia do rejestru jest skuteczny przeciwko wszystkim, a więc także przeciwko przedsiębiorcom, którzy nie brali udziału w postępowaniu, akceptowane jest przez część doktryny. Jego zwolennicy zwykle szeroko ujmują również zakres przedmiotowy postanowień, do których odnosi się skuteczność wpisu, uznając, że niedozwolone są klauzule takie same (tak samo brzmiące lub o tożsamej treści) zawarte we wzorcach stosowanych także przez innych przedsiębiorców, a zdaniem niektórych, nawet klauzule podobne. Główne argumenty na rzecz tego poglądu to efektywność abstrakcyjnej kontroli wzorców i ekonomia procesowa, gdyż w świetle tej wykładni art. 479⁴³ k.p.c. zbyteczne jest prowadzenie kilku postępowań w odniesieniu do analogicznych postanowień wzorców umowy, z których każde musiałoby zakończyć się identycznym rozstrzygnięciem. Pozwala to ograniczyć liczbę spraw, jak również wpisów do rejestru [zob. M. Bednarek, *Wzorce umów w prawie polskim...*, s. 225-226, ta autorka później odmiennie, zob. M. Bednarek, *Wzorce umów (w:) System Prawa Prywatnego...*, s. 823-826; K. Flaga-Gieruszyńska (w:) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2014. s. 924; B. Jesionowska, *Charakter prawny wpisu klauzuli abuzywnej do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone*, PUG 2006, nr 11, s. 23; G. Jędrejek, *Kodeks*

postępowania cywilnego. Komentarz, t. II, *Artykuły 367-505*³⁷, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Lex 2013; A. Kadzik, *O abstrakcyjnej kontroli wzorców umownych*, *Radca Prawny* 2003, nr 4, s. 61; M. Kościelniak, *Wpis postanowienia umowy do rejestru klauzul abuzywnych – prawomocność orzeczenia*, *Rozprawy Ubezpieczeniowe* 2014, nr 1, s. 87; M. Lemkowski, *Materialna ochrona konsumenta*, *RPEiS* 2002, z. 3, s. 95; E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 358; M. Manowska, *Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2007, s. 202; M. Michalska, M. Wojewoda, *op.cit.*, s. 29-36; W. Popiołek (w:) *Kodeks cywilny*, t. I, *Komentarz. Art. 1-449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013, s. 1075; M. Romanowski, *W sprawie charakteru i skutków abstrakcyjnej kontroli niedozwolonych postanowień wzorców umownych stosowanych przez przedsiębiorców*, *Studia Prawa Prywatnego* 2010, nr 3, s. 39 i 45-46; M. Sieradzka (w:) K. Kohutek, M. Sieradzka, *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 611-615; E. Tylińska, *Granice rozszerzonej prawomocności materialnej wyroku w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone*, *PUG* 2014, nr 11, s. 31; I. Wesółowska, *Niedozwolone postanowienia umowne (w:) Standardy wspólnotowe w polskim prawie ochrony konsumenta*, red. C. Banasiński, Warszawa 2004, s. 203; A. Wędrychowska-Karpińska, A. Wiercińska-Krużewska, *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, red. A. Stawicki, E. Stawicki, Warszawa 2011, s. 560-563].

VI. Drugie stanowisko, ograniczające rozszerzoną skuteczność przewidzianą w art. 479⁴³ k.p.c. do postępowań w sprawie tej samej klauzuli przeciwko temu samemu pozwanemu, zaprezentował Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7 października 2008 r., III CZP 80/08 (OSNC 2009, z. 9, poz. 118, z glosą P. Biezuńskiego, *Niedozwolone wzorce umowne*, *Przegląd Sądowy* 2011, nr 7-8, s. 160-165), która dała początek nowszej linii orzeczniczej. Rozstrzygnął zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Apelacyjny w Warszawie, sformułowane w sposób zbliżony do zawartego w niniejszym wniosku. Uchwała ta nie zapobiegła jednak rozbieżnościom, które utrzymały się także w późniejszym orzecznictwie. Sąd Najwyższy uznał w niej, że „rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca za niedozwolone (art. 479⁴³ w związku z art. 365 k.p.c.) nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda – w tym także organizację społeczną działającą na rzecz ochrony

interesów konsumentów – przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.” W uzasadnieniu stwierdził, że skoro (...) przepis [art. 479⁴³ k.p.c.] nie różnicuje, wobec jakich osób trzecich ma skutek, może to oznaczać, że chodzi o wszystkie osoby, a więc jest skuteczny zarówno "na rzecz" wszystkich osób trzecich, jak i "przeciwko" nim. Przepis ten jest jednak wyjątkiem od zasady przewidzianej w art. 365 § 1 k.p.c., zatem - jak każdy wyjątek - powinien podlegać wykładni zważającej. Objęcie rozszerzoną prawomocnością wyroku osób, które mogłyby wnieść powództwo przeciw temu samemu przedsiębiorcy o uznanie tego samego postanowienia wzorca za niedozwolone, a więc konsumentów lub reprezentujących ich organizacji itp., jest niewątpliwie trafne. Uwzględnia potrzebę szerokiej ochrony konsumentów, wypełnia cele, o jakich mowa w dyrektywie 93/13, eliminuje potrzebę prowadzenia procesu wtedy, gdy w postępowaniu przeciw temu samemu przedsiębiorcy, to samo postanowienie wzorca zostało już prawomocnie uznane za niedozwolone i zostało wpisane do stosownego rejestru. Wzgląd na ochronę konsumentów nie uzasadnia jednak rozciągnięcia mocy wiążącej takiego wyroku na przedsiębiorców mogących występować po stronie pozwanej (...). Odrzucenie pozwu następuje, jeśli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona. Określenie "o to samo roszczenie" ma związek z zakresem przedmiotowym wyroku. Tej kwestii art. 479⁴³ nie rozstrzyga, można zatem odwoływać się jedynie do reguł ogólnych dotyczących przedmiotowych granic prawomocności materialnej, o których mowa w art. 365 § 1 i art. 366 k.p.c.; konieczne jest więc określenie przedmiotu rozstrzygnięcia i jego podstawy faktycznej. Biorąc pod uwagę, że sąd dokonując kontroli wzorca nie czyni tego *in abstracto*, ale odnosi się do konkretnego postanowienia konkretnego wzorca, uwzględniając przy tym pozostałe postanowienia tego wzorca (art. 385² i 385³ k.c.), należy wykluczyć uznanie, iż moc wiążąca wyroku i powaga rzeczy osądzonej może rozciągać się na podobne lub nawet takie same postanowienia stosowane przez innego przedsiębiorcę w innym wzorcu. Abstrakcyjna kontrola wzorca nie może prowadzić do generalnego wyłączenia danej klauzuli z obrotu, rzeczą sądu bowiem jest rozstrzygnięcie w konkretnej sprawie, dotyczącej określonego postanowienia konkretnego wzorca. Wydany w takiej sprawie wyrok dotyczy zatem postanowienia określonego wzorca, a nie postanowienia w ogóle (...). Uznanie, że rozszerzona

prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone wyłącza - wobec powagi rzeczy osądzonej - możliwość wytoczenia powództwa przeciw innemu przedsiębiorcy stosującemu takie samo lub podobne postanowienie umowne, a niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, budzi ponadto poważne wątpliwości, stanowi bowiem niewątpliwe ograniczenie prawa do obrony i wysłuchania, a tym samym realizacji prawa do sądu (art. 45 Konstytucji)” [zob. też wyroki SN z dnia 13 maja 2010 r., III SK 29/09 (www.sn.pl) i z dnia 23 października 2013 r., V CSK 142/13 (Monitor Prawa Bankowego 2014, nr 9, s. 27) oraz wyroki Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 lipca 2010 r., VI ACa 1477/09 (Lex nr 1120225), z dnia 16 grudnia 2010 r., VI ACa 486/10 (Lex nr 1130441), z dnia 14 kwietnia 2011 r., I ACa 1135/10 (Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie 2011, nr 4, C-31), z dnia 21 października 2011 r., VI ACa 618/11 (Lex nr 1164709), z dnia 17 listopada 2011 r., VI ACa 637/11 (Lex nr 1171453), z dnia 15 maja 2012 r., VI ACa 1276/11 (Lex nr 1281131), z dnia 27 czerwca 2012 r., VI ACa 974/11 (Lex nr 1281162), z dnia 25 lipca 2012 r., VI ACa 324/12 (Lex nr 1238372) i z dnia 6 września 2012 r., VI ACa 402/12 (Lex nr 1238379)].

W wyroku z dnia 12 kwietnia 2011 r., III SK 44/10 (OSNP 2012, z. 9-10, poz. 132) Sąd Najwyższy uznał, że „wpis postanowienia do rejestru niedozwolonych postanowień umownych wywołuje jedynie taki skutek, że uniemożliwia wniesienie kolejnego powództwa o uznanie za niedozwolone postanowienia umownego o takiej samej treści, stosowanego w tym samym wzorcu umownym przez tego samego przedsiębiorcę”.

Również w wyroku z dnia 20 września 2013 r., II CSK 708/12 (www.sn.pl) Sąd Najwyższy orzekł, że „wynikająca z art. 479⁴³ k.p.c. rozszerzona prawomocność wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone i dokonany na jego podstawie wpis w rejestrze prowadzonym przez Prezesa UOKiK nie implikują w sobie związania sądu w sprawach dotyczących innego przedsiębiorcy, nawet jeżeli kwestionowane w takim postępowaniu postanowienie wzorca umowy ma tożsame brzmienie, co postanowienie wcześniej uznane za niedozwolone i wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.). Taka interpretacja skutków wynikających z art. 479⁴³ k.p.c. zasadnie przyjmuje, że tożsamość brzmienia postanowienia wzorca umowy uznanego za niedozwolony i brzmienia postanowienia, którym posługuje się we wzorcu umowy

inny przedsiębiorca, nie zawsze implikuje w sobie tożsamość treściową tych dwóch postanowień, ustaloną w oparciu o dyrektywy wynikające z art. 65 k.c. oraz art. 385 k.c. Przy interpretacji normy zawartej w art. 479⁴³ k.p.c. należy uwzględnić także rozwiązanie zawarte art. 479⁴² § 1 k.p.c., który stanowi, że w razie uwzględnienia powództwa sąd w sentencji wyroku przytacza treść postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone i zarazem zakazuje ich wykorzystywania. Wzajemna relacja między wymienionymi przepisami pozwala na uznanie ich obu za zgodne z europejskim porządkiem prawnym wówczas, gdy rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo, z uwzględnieniem zgodności z kierunkiem europeizacji kontroli nad uznanymi za niedozwolone wzorcami umowy konsumenckiej, będzie rozumiana tak, że na nieskuteczność postanowienia wzorca umowy uznanego za niedozwolony i wpisanego do rejestru ma prawo powołać się, ale tylko wobec pozwanego przedsiębiorcy, wobec którego zapadł wyrok, każda inna osoba, a nie tylko ta, która była powodem w sprawie zakończonej wyrokiem uwzględniającym powództwo o uznanie klauzuli wzorca umowy za niedozwoloną i zakazującym jej stosowania”.

W uchwale z dnia 13 grudnia 2013 r., III CZP 73/13 (OSNC 2014, z. 10, poz. 97) Sąd Najwyższy uznał, iż „to, że sąd dokonuje tzw. abstrakcyjnej kontroli postanowienia wzorca umownego, nie oznacza, iż kontrola ta ma być dokonywana w oderwaniu od konkretnych stosunków prawnych z udziałem przedsiębiorcy, który ten wzorzec stosuje w umowach z konsumentami. Artykuł 479⁴³ k.p.c. nie może także być wykładany w taki sposób, aby stał się podstawą kreowania przez sąd norm generalnych i abstrakcyjnych”.

W wyroku z dnia 12 lutego 2014 r., III SK 18/13 (www.sn.pl), Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że „ani wyrok Sądu Okręgowego - SOKiK, ani wpis postanowienia do rejestru nie wiąże w sprawach dotyczących innego przedsiębiorcy, nawet jeżeli kwestionowane w takim postępowaniu postanowienia wzorca umowy mają tożsame brzmienie, co postanowienia uznane wcześniej za niedozwolone i wpisane do rejestru. Praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów może być dalsze stosowanie postanowienia, którego treść jest identyczna z treścią postanowienia, które zostało wpisane do rejestru, tylko przez tego samego przedsiębiorcę, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Z uwagi na zasady ustalania niedozwolonego charakteru postanowienia wzorca umowy nie jest możliwe

traktowanie jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. zachowania innego przedsiębiorcy, polegającego na stosowaniu postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone i nakładanie kar pieniężnych z tego tytułu”.

W wyroku z dnia 30 maja 2014 r., III CSK 204/13 (www.sn.pl) Sąd Najwyższy orzekł, że „skutek związania wynikający z art. 479⁴³ k.p.c. dotyczy spraw odnoszących się do postanowienia wzorca umowy, co do którego uprzednio prawomocnym wyrokiem sądu został on uznany za niedozwolony i nie obejmuje postanowienia umowy o zbliżonym brzmieniu, którym posłużył się w relacjach z konsumentami inny przedsiębiorca”.

Abstrakcyjna kontrola wzorców umowy została wprowadzona do prawa polskiego w wyniku implementacji art. 7 dyrektywy 93/13, którego ust. 1 stanowi, że zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów Państwa Członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami, a ust. 2, że środki określone w ust. 1 obejmują postanowienia, według których osoby i organizacje mające uzasadniony interes na mocy prawa krajowego, związany z ochroną konsumentów, będą mogły wszcząć postępowanie zgodnie z właściwym prawem krajowym przed sądami lub przed organami administracyjnymi mającymi odpowiednie kwalifikacje do decydowania, czy warunki umowy sporządzone do celów ogólnego wykorzystania są nieuczciwe, co umożliwi powyższym osobom i organizacjom podjęcie stosownych i skutecznych środków w celu zapobieżenia stałemu stosowaniu takich warunków. Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 12 lutego 2014 r., III SK 18/13 (www.sn.pl) i z dnia 30 maja 2014 r., III CSK 204/13 (www.sn.pl) odwołał się do dotyczącego tego przepisu dyrektywy wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie C-472/10, *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság p. Invitel Távközlési Zrt* (ECLI:EU:C:2012:242), przyjmując, że wyrażone w nim stanowisko przemawia za wąskim rozumieniem rozszerzonej skuteczności orzeczeń uznających klauzule za abuzywne (zob. także M. Sieradzka, *Glosa do wyroku TS z dnia 6 grudnia 2011 r. C-472/10*, Lex/el 2014; A. Całus, *Ocena europeizacji polskiego reżimu ogólnych warunków umów w umowach z konsumentami w oparciu o dyrektywy 93/13/EWG i 98/27/WE* (w:) *Wpływ europeizacji prawa na instytucje prawa handlowego*, red. J. Kruczałak-Jankowska, Warszawa 2013, s. 282 i 294; M. Pecyna, J. Zatorska,

Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawach nieuczciwych praktyk rynkowych i nieuczciwych postanowień umownych, KPP 2014, z. 3, s. 698-703; M. Strzelecki, *Projekt reformy abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorców umownych*, internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny 2014, nr 4, s. 121). W wyroku tym Trybunał orzekł, iż „art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z art. 7 ust. 1 i 2 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że:

- a) nie stoją one na przeszkodzie temu, by stwierdzenie – w sprawie z powództwa o zaniechanie naruszeń, o którym mowa w art. 7 tej dyrektywy, wytoczonego na rzecz konsumentów przez działający w interesie publicznym podmiot wskazany przez prawo krajowe przeciwko przedsiębiorcy – nieważności nieuczciwego postanowienia umownego zawartego we wzorcu umowy konsumenckiej, wywierało, zgodnie z tymi przepisami, skutki wobec ogółu konsumentów, którzy zawarli z zainteresowanym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy, w tym wobec konsumentów, którzy nie byli stroną postępowania o zaniechanie naruszeń;
- b) w wypadku stwierdzenia nieuczciwego charakteru postanowienia wzorca umowy w ramach takiego postępowania sądy krajowe są zobowiązane, także na przyszłość, wyciągać z urzędu wszelkie konsekwencje wynikające z prawa krajowego, tak aby wspomniane postanowienie nie wiązało konsumentów, którzy zawarli z zainteresowanym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy”.

Za wąskim rozumieniem rozszerzonej skuteczności, jeszcze przed uchwałą SN z dnia 7 października 2008 r., III CZP 80/08, opowiedział się także SOKiK, m.in. w wyroku z dnia 22 sierpnia 2005 r., XVII Ama 21/05 (Dz.Urz. UOKiK Nr 3, poz. 45). Uznał w nim, iż „pogląd, że stosowanie klauzuli umownej wpisanej do rejestru klauzul niedozwolonych na podstawie wyroku zapadłego przeciwko innemu podmiotowi, jest zakazane także innym podmiotom, jest błędny. Po pierwsze, wyroki te zakazują stosowania wymienionych postanowień wzorca umowy konkretnemu podmiotowi. Po drugie, stwierdzenie abuzywności następuje w kontekście całego wzorca i w odniesieniu do stosunków prawnych, które reguluje. W szczególności abuzywność klauzuli może wynikać z braku analogicznego zapisu na korzyść konsumenta (np. art. 385³ pkt 14 i 16 k.c.), niewspółmierność świadczenia konsumenta (art. 385³ pkt 17 k.c.) lub braku związku z przedmiotem umowy (art. 385³ pkt 7 k.c.). Gdyby więc, jak chce tego Prezes Urzędu, przyjąć, że zakaz stosowania klauzuli wpisanej do

rejestr dotyczy także innych podmiotów stosujących w umowach z konsumentami wzorce umów zawierające identyczne lub podobne postanowienia umowne, to w istotny sposób podważałoby to sens kontroli abstrakcyjnej wzorca. Skutkiem wyroków SOKiK byłoby wyeliminowanie konkretnych klauzul z obrotu prawnego, a nie z konkretnego wzorca, także w przypadkach, gdy zapisy te są stosowane zgodnie z dobrymi obyczajami i nie naruszają interesu konsumenta (np. towarzyszą im symetryczne zapisy na korzyść konsumenta lub wysokość kary umownej albo odstępnego nie jest w tym przypadku wygórowana). Po trzecie, zapis art. 479⁴³ k.p.c. nie zawiera wyraźnie sformułowanego obowiązku zaniechania stosowania klauzul wpisanych do rejestru i z uwagi na fakt, że wszelkie ograniczenia praw muszą mieć charakter wyraźny i nie mogą wynikać z rozszerzającej wykładni. Zdaniem Sądu, przepis art. 479⁴³ k.p.c. wywołuje skutek rozszerzony wyłącznie wobec kręgu podmiotów legitymowanych do wystąpienia z pozwem o uznanie danego postanowienia za niedozwolone przeciwko osobie, wobec której zakaz orzeczono”.

W piśmiennictwie pogląd skłaniający się ku wąskiemu rozumieniu rozszerzonej skuteczności, jako ograniczonej do pozwanego przedsiębiorcy i wszystkich podmiotów, które mają względem niego legitymację czynną, w zakresie tego wzorca, którego postanowienie zostało uznane za niedozwolone, jest dominujący. Na rzecz tego stanowiska podnoszone są rozliczne argumenty. Po pierwsze, postanowienie jest poddawane ocenie w ramach konkretnego wzorca, stosowanego przez danego przedsiębiorcę, w innym wzorcu jego ocena mogłaby bowiem wypaść odmiennie. Po drugie, wpis klauzuli do rejestru nie może być traktowany na równi z przepisem ustawowym, gdyż sądy stosują, a nie tworzą prawo (art. 87 Konstytucji). Po trzecie, szerokie rozumienie rozszerzonej skuteczności w art. 479⁴³ k.p.c. godzi w prawo do sądu (art. 45 Konstytucji), pozbawia bowiem przedsiębiorców nieuczestniczących w postępowaniu możliwości obrony swoich praw. Po czwarte, art. 479⁴⁵ k.p.c. stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 365 k.p.c. i nie powinien podlegać wykładni rozszerzającej [zob. M. Bednarek, *Wzorce umów (w:) System Prawa Prywatnego...*, s. 818-827; A. Całus, *op.cit.*, s. 283; T. Ereciński, *op.cit.*, s. 865-866; B. Gawlik, *op.cit.*, s. 189-196; M. Jagielska, *Niedozwolone klauzule umowne (w:) Europejskie prawo konsumenckie a prawo polskie*, red. E. Nowińska, P. Cybula, Kraków 2005, s. 94-96; *taż*, *Skutki wpisu...*, s. 47; A. Kołodziej, *Kontrowersje wokół cywilnoprawnych skutków abstrakcyjnej kontroli*

wzorca umowy konsumenckiej (w:) *Prace z prawa cywilnego dla uczczenia pamięci Profesora Jana Kosika*, red. P. Machnikowski, Acta UWr, Prawo CCCVIII, Wrocław 2009, No 3161, s. 233-234; P. Marecki, S. Witkowski, *Rejestr postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone – identyfikacja aktualnych problemów i propozycje zwiększenia efektywności systemu*, Radca Prawny 2013, nr 6, Dodatek Naukowy nr 138, s. 20; J. Moskała, *op.cit.*, s. 65-67; A. Oponowicz, *Niedozwolone postanowienia wzorców umów zawieranych z konsumentami – zmienne tendencje w polskim orzecznictwie sądowym*, internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny 2014, nr 4, s. 24; J. Pisuliński, *op.cit.*, s. 21; M. Rejdak, *op.cit.*, s. 151-154; E. Rutkowska-Tomaszewska, *Praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów na rynku usług finansowych ze szczególnym uwzględnieniem rynku usług bankowych na przykładzie wybranych najnowszych decyzji Prezesa UOKiK*, internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny 2014, nr 5, s. 81; M. Skory, *op.cit.*, s. 304 i n.; M. Śmigiel, *Wzorcowe umowy jako czynnik kształtujący zobowiązaniowe stosunki prawne – ewolucja instytucji (w:) O źródłach i elementach stosunków cywilnoprawnych. Księga pamiątkowa ku czci prof. Alfreda Kleina*, red. E. Gniewek, Kraków 2000, s. 363; R. Trzaskowski, *Przesłanki i skutki uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolone (art. 479³⁶-479⁴⁵ k.p.c.) [w:] Prawo w działaniu. 6. Sprawy cywilne*, Warszawa 2008, red. E. Holewińska-Łapińska, s. 231-237; tenże (w:) R. Trzaskowski, M. Wild, *Kontrola abstrakcyjna wzorców umów w świetle badań sądowych*, Warszawa 2012, s. 115; K. Weitz, *op.cit.*, s. 212-213; J. Wszolek, *Rejestr klauzul niedozwolonych - zagadnienia systemowe oraz wątpliwości konstytucyjne wokół skutków wpisu*, Monitor Prawniczy 2011, nr 12, s. 647; B. Wyżykowski, *Abstrakcyjna kontrola postanowień wzorców umów*, PPH 2013, nr 10, s. 37-39].

Wobec wykazanych rozbieżności w wykładni prawa, które ujawniły się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Sądu Apelacyjnego w Warszawie i SOKiK, stwierdzam, że w mojej ocenie istnieją podstawy do wystąpienia z wnioskiem o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały na podstawie art. 60 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym.

prof. dr hab. Małgorzata GERSDORF